

**HUDOTO**

Hukuk, Doğa ve Toplum Vakfı

Mucibur Rahman Sk. No:17 Anadolu İşh. K:3 D:11 Konak-İZMİR

Tel: (0232) 445 78 25- (0505) 948 84 50 www.hudoto.com / hudoto@hudoto.com

Finans, bankacılık ve enerji sektörlerinin, küresel ekonominin karbonsuzlaştırılmasında ve karbon salımının artmasında kritik bir role sahip olduğunu biliyoruz. Küresel anlamda yeşile boyama ve yeşil susma kavramlarının sürekli gündeme gelmesi ve de aslında bu konunun iklim değişikliği ile mücadelede çok önemli bir yerde bulunması nedeniyle “İnsan Hakları ve İklim Değişikliği Bağlamında Kurumsal Hesap Verebilirlik” başlıklı katkı çağrısını Türkçeye çevirdik ve ilginize sunuyoruz.

Çağrı metninin orijinal versiyonuna aşağıdaki linkten ulaşabilirsiniz:

<https://www.ohchr.org/en/calls-for-input/2023/call-inputs-corporate-accountability-context-human-rights-and-climate-change>

Çağrı sonucunda hazırlanacak rapor, Birleşmiş Milletler 2024 yılında İnsan Hakları Konseyinin 56. Oturumuna sunulacaktır. Rapora katkı sunmak için son tarih **30.11.2023** olarak belirlenmiştir.

Hukuk, Doğa ve Toplum Vakfı

Çeviren: Stj. Av. Mesut Bilicitürk

“İnsan Hakları ve İklim Değişikliği Bağlamında Kurumsal Hesap Verebilirlik”

İklim Değişikliği Bağlamında İnsan Haklarının Korunması ve Geliştirilmesi BM Özel Raportörü

KATKI ÇAĞRISI

SON TESLİM TARİHİ

30 Kasım 2023

Amaç

Bu katkı çağrısı, iklim değişikliği bağlamında insan haklarının geliştirilmesi ve korunması Özel Raportörü'nün 2024 yılında İnsan Hakları Konseyinin 56. Oturumuna sunulacak olan insan hakları ve iklim değişikliği bağlamında kurumsal hesap verebilirlik hakkındaki raporuna katkı sağlamak amacıyla hazırlanmıştır.

Arka plan:

BM Özel Raportörü tarafından belirlenen tematik konulardan biri, insan hakları ve iklim değişikliği bağlamında kurumsal hesap verebilirlikle ilgilidir.

İnsan hakları sorumlulukları ve düşük karbonlu ekonomilere geçiş yoluyla iklim değişikliğini ele alma konusundaki faaliyetleriyle ilgili karşı karşıya oldukları riskler bakımından şirketlere yönelik aydınlatmada bulunmaları için giderek artan bir talep bulunmaktadır. Yapılacak bu aydınlatma ile yatırımcıların bu tür riskleri anlamalarına yardımcı olunması ve böylece daha

bilinçli yatırım kararları alabilmeleri amaçlanmaktadır. Ayrıca, şirketlerin tedarik zincirleri boyunca bu riskleri değerlendirme ve raporlamalarını sağlamaya yönelik artan bir ihtiyaç bulunmaktadır. Bu kapsamda, zorunlu aydınlatma ve raporlama getiren girişimler incelenip ve değerlendirilecektir. Raporlama konusundaki eksiklikler de bu doğrultuda incelenecektir.

Özel Raportör ayrıca çevresel, sosyal ve yönetim temelli yatırımları (ESG)¹ ve insan hakları ve iklim değişikliği konusunda etkili raporlama araçları sağlayıp sağlamadıklarını belirlemek için diğer kurumsal aydınlatma mekanizmalarını gözden geçirecektir. Bu bağlamda, "yeşile boyama", "yeşil susma"² (*greenhushing*) ve net sıfır iddiaları incelenecektir.

Özel Raportör'ün inceleyeceği bir diğer konu ise kurumlar için iklim değişikliği kaynaklı risklerdir. Hazırlanacak rapor kapsamında bu konu, öncelikle fosil yakıt endüstrisi ve sera gazı yoğun endüstrilerdeki yatırımlarla ilişkili iklim değişikliği dava risklerine maruz kalma açısından ele alınacaktır.

İnsan Hakları Konseyi 2011 yılında BM İş Dünyası ve İnsan Hakları Rehber İlkelerini onaylamıştır. (RES 17/4) Özel Raportör, bu Rehber İlkelerin insan hakları ve iklim değişikliği açısından uygulanıp uygulanmadığını inceleyecek ve bu konuda yasal olarak bağlayıcı gerekliliklere ihtiyaç olup olmadığını değerlendirecektir. Çok uluslu şirketlerin ve diğer ticari işletmelerin faaliyetlerini insan hakları hukuku çerçevesinde düzenleyecek uluslararası alanda hukuki bağlayıcılığı olan bir belgenin hazırlanması amacıyla, insan haklarına ilişkin çok uluslu şirketler ve diğer ticari işletmeler hakkında açık uçlu hükümetler arası çalışma grubunun çalışmaları bu doğrultuda dikkate alınacaktır. (A/HRC/RES/26/9) Özel Raportör ayrıca, bu piyasa mekanizmalarının insan hakları yükümlülükleri ve sera gazı emisyonlarını azaltma yükümlülükleri ile tutarlı olup olmadığını belirlemek için Paris Anlaşması'nın 6. maddesi kapsamında kurulan gönüllü karbon piyasası ile uyuma yönelik karbon piyasasını da inceleyecektir.

Finans ve bankacılık sektörü, küresel ekonominin karbonsuzlaştırılmasında veya bunun tam tersinin yapılmasında kritik bir role sahiptir. Bu sektörde fosil yakıt endüstrisine önemli miktarda finansman akışı olduğu bilinmektedir. Bu tür bir finansal destek, iklim değişikliğinin etkilerini ve bundan etkilenenlerin mağduriyetini arttırmaktadır. Özel Raportör, insan hakları ve iklim değişikliği arasındaki bağlantının ele alınmasındaki rollerinin daha iyi anlaşılması için deniz aşırı bankacılık olanakları dahil olmak üzere finans ve bankacılık sektörünün rolünü gözden geçirecektir. Ayrıca yeşil tahvillerin ve yeşil kredilerin kullanımını da incelenecektir.

Ayrıca, hükümetler, fosil yakıt endüstrisine büyük çaplı destek sağlamakta, böylece yenilenebilir enerji ve enerji verimliliği endüstrisi için önemli bir ekonomik dezavantaj yaratmaktadır. Bu rapor ile fosil yakıt desteklerinin insan hakları üzerindeki etkileri araştırılacaktır.

Sorular

Özel Raportör bu nedenle Devletlerden, ticari işletmelerden, sivil toplum örgütlerinden ve hükümetler arası kuruluşlardan insan hakları ve iklim değişikliği açısından kurumsal hesap verebilirlik konusunda katkı istemektedir.

Özel Raportör, ilgili paydaşları aşağıdaki sorulardan herhangi birine veya tamamına yanıt vermeye davet etmekte ve yanıtlarınızı memnuniyetle karşılamaktadır:

¹ Şirketlerin ne ölçüde sürdürülebilir bir şekilde çalıştığını derecelendirmek için hazırlanan kriterler ESG denmektedir. Bu kriter İngilizce "*environmental, social, governance*" kelimelerinin kısaltmalarını içermektedir. Türkçeye "çevresel, sosyal, yönetim" olarak çevrilmesi mümkün olan bu kriter çevresel, sosyal ve yönetim temelli yatırımları temsil etmektedir.

² Yeşil susma "*greenhushing*", işletmelerin incelemeye kaçınmak için kasıtlı olarak çevre, sosyal ve yönetim (ESG) kimlik bilgilerini eksik bildirmesi, sürdürülebilirlik inisiyatiflerindeki ilerlemeyi kamuoyundan gizlemesine denir.

1. Aydınlatma Mekanizmaları

- a) Kurumsal aydınlatma mekanizmaları konusunda herhangi bir deneyim veya bilginiz var mıdır?
- b) Bunlara ilişkin iyi veya kötü uygulama örnekleriniz var mıdır?
- c) Çevresel, sosyal ve yönetim temelli yatırımlar (ESG) kapsamında raporlama gereklilikleri, şirketlerin insan hakları kapsamındaki genel yükümlülüklerine ve Paris Anlaşması hedeflerine ulaşma yükümlülüklerine uymaları konusunda etkili bir yol sağlamakta mıdır?
- d) Kurumsal aydınlatma mekanizmaları tüm süreç boyunca insan haklarına ilişkin kaygıları ve sera gazı emisyonlarını ele almakta mıdır?
- e) Bunların etkili olup olmadığını gösteren kanıtlarınız var mıdır?

2. İklim değişikliği kaynaklı riskler ve kurumsal hesap verebilirlik

- a) Şirketler, fosil yakıt endüstrisine veya sera gazı yoğun endüstrilere yapılan yatırımlarla ilişkili iklim değişikliği kaynaklı riskleri ne ölçüde dikkate almaktadır?
- b) Yatırımcılar ve varlık yöneticilerinin bu tür iklim değişikliği kaynaklı risklere ilişkin yasal görevleri nelerdir?
- c) Sigorta sektörü iklim değişikliği kaynaklı risklerin ele alınmasında nasıl bir rol oynamaktadır?
- d) Sigorta sektörü dahil olmak üzere şirketler bu tür riskleri nasıl ele almakta ve bunlara ilişkin kamuya nasıl aydınlatmada bulunmaktadır?
- e) Fosil yakıt endüstrisindeki veya sera gazı yoğun endüstrilerdeki yatırımlarla ilişkili iklim değişikliği kaynaklı risklere ilişkin yönetim kurulu üyelerine yönelik hangi yükümlülükler mevcuttur ve bunlar hangi yargı yetkisi alanlarında geçerlidir?
- f) İklim değişikliği kaynaklı riskler hakkında raporlama yapmadıkları gerekçesiyle veya yasal olarak gerekli olduğu halde fosil yakıt endüstrisi ile sera gazı yoğun endüstrilerdeki yatırımlara ilişkin aydınlatmada bulunmadıkları için şirketlere, bunların yöneticilerine veya yönetim kurulu üyelerine karşı açılmış dava örnekleri var mıdır?

3. Net sıfır hedefi konusunda hesap verebilirlik ve yeşile boyama

- a) Şirketler ve diğer piyasa aktörlerinin net sıfır hesap verebilirliğini sağlamak için yürürlükte bulunan kanunlar, yönetmelikler veya diğer standartlar nelerdir?
- b) Net sıfır iddialarını denetleyen ve/veya belgelendiren kurumlar hangileridir?
- c) İklim değişikliği azaltım iddiaları ve/veya insan hakları yükümlülükleri ile ilgili olarak yeşile boyama veya yeşil susma olduğuna dair elinizde herhangi bir kanıt var mıdır?
- d) Karbon piyasası yeşile boyamada nasıl bir rol oynamaktadır?

4. BM İş Dünyası ve İnsan Hakları Rehber İlkeleri

a) BM İş Dünyası ve İnsan Hakları Rehber İlkeleri iklim değişikliği konusunda ne ölçüde uygulanmaktadır?

b) Bu Rehber İlkeler iklim değişikliği konusunda etkili midir?

c) Etkili değilse, başka hangi önlemler uygulanmalıdır?

5. Finans ve bankacılık sektörünün rolü

a) Finans ve bankacılık sektörü fosil yakıt endüstrisini ne ölçüde desteklemektedir?

b) Bu tür yatırımların insan hakları üzerindeki etkileri nelerdir?

c) Finans ve bankacılık sektörü fosil yakıt endüstrisine yapılan yatırımları denizaşırı faaliyetlerle veya izlenmesi zor muhasebe sistemleri aracılığıyla gizlemekte midir?

d) Bu tür gizli bankacılık sistemlerinin başlıca sorumluları kimlerdir?

6. Yeşil Tahviller

a) İnsan haklarına ilişkin konuları içeren finansman dahil olmak üzere iklim değişikliği finansmanı için yenilikçi araçların oluşturulmasında finans sektörünün rolü nedir?

b) Yeşil tahvil ve yeşil kredi gibi araçlar, şirket ve hükümetlerin iddialı iklim azaltım hedefleri ve/veya insan hakları yükümlülüklerini yerine getirmelerine nasıl ve ne ölçüde yardımcı olabilir?

c) Bu tür araçların güvenilir sonuçlar vermesini sağlamak ve denetlemek için hangi politika ve kurumlar mevcuttur?

7. Fosil yakıt destekleri

a) Hükümetler fosil yakıt endüstrisini ne ölçüde desteklemektedir?

b) Bu tür desteklerin insan hakları açısından sonuçları nelerdir?

c) Bu tür desteklerin ortadan kaldırılması için ne gibi önlemler alınmalıdır?

Yanıtların teslim edilmesi

Yanıtlarınızı Word formatında hrc-sr-climatechange@un.org adresine **e-posta** ile göndermenizi önemle rica ederiz.

Gönderilerinizin kısa ve öz olmasını ve en fazla 5 sayfa (veya 2.500 kelime) olacak şekilde sınırlandırılması gerekmektedir. Bu sınırlandırmaya ekler dahil değildir. Ayrıca Sınırlı çeviri kapasitesi nedeniyle, katkılarınızın İngilizce, Fransızca veya İspanyolca olarak gönderilmesini rica ederiz.

Son teslim tarihi 30 Kasım 2023'tür.

Tüm başvurular kamuya açık hale getirilecek ve Özel Raportörün OHCHR web sitesindeki ana sayfasında yayınlanacaktır.